

Charakterystyka powiatów wchodzących w skład polsko-ukraińskiej strefy przygranicznej

Granica Polski z Ukrainą wynosi ponad 535 km i przebiega w województwach podkarpackim (239 km) oraz lubelskim (296 km), które graniczą z ukraińskimi województwami (w nomenklaturze ukraińskiej obwodami): wołyńskim, lwowskim i na niewielkim odcinku z zakarpackim.

POLSKO-UKRAIŃSKA STREFA PRZYGRANICZNA

W polskim obszarze strefy przygranicznej znajduje się 25 powiatów, w tym na Podkarpaciu 12 i na Lubelszczyźnie 13. Z województwa podkarpackiego są to powiaty: bieszczadzki, brzozowski, jarosławski, leski, leżajski, lubaczowski, łańcucki, przemyski, przeworski, rzeszowski, sanocki oraz miasto na prawach powiatu – Przemyśl. Z województwa lubelskiego są to: powiat bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, krasnostawski, lubartowski, łęczyński, parczewski, świdnicki, tomaszowski, włodawski, zamojski oraz miasto na prawach powiatu Chełm.

W skład ukraińskiej strefy przygranicznej wchodzi 30 powiatów (w nomenklaturze ukraińskiej rejonów), z obwodu lwowskiego 17, z obwodu wołyńskiego 9 oraz z zakarpackiego 4. W obwodzie lwowskim są to następujące rejony: Drohobycz, Gródek, Jaworów, Kamionka, Mościska, Radziechów, Sambor, Skole, Sokal, Stary Sambor, Turka, Żółkiew oraz 5 miast na prawach rejonu: Borysław, Czerwonograd, Drohobycz, Sambor, Truskawiec. Z obwodu wołyńskiego w skład ukraińskiej strefy przygranicznej wchodzi rejony: Horochów, Iwanicze, Luboml, Łokacze, Szack, Turzysk, Włodzimierz Wołyński oraz miasta na prawach rejonu Nowowołyńsk i Włodzimierz Wołyński. Natomiast z obwodu zakarpackiego rejony: Pereczyn, Swalawa, Wielkie Berezne i Wołowiec.

Powierzchnia i ludność

Powierzchnia powiatów należących do polsko-ukraińskiej strefy przygranicznej wynosi 49,5 tys. km², w tym po stronie polskiej 26,9 tys. km² i po stronie ukraińskiej 22,6 tys. km². Stanowi to odpowiednio 62,6% łącznej powierzchni województw podkarpackiego i lubelskiego oraz 41,3% łącznej powierzchni obwodów lwowskiego, wołyńskiego i zakarpackiego.

W obszarze polsko-ukraińskiego pogranicza występuje duże zróżnicowanie powiatów pod względem ich powierzchni. Średnia powierzchnia powiatu w polsko-ukraińskiej strefie przygranicznej wynosi 900 km². Największą powierzchnię ma powiat bialski (woj. lubelskie), która wynosi 2754 km² i jest on przeszło 6 razy większy od najmniejszego powiatu w omawianym obszarze, którym jest powiat łańcucki (woj. podkarpackie) o powierzchni 452 km².

Różnice w zaludnieniu poszczególnych powiatów pogranicza są jeszcze wyraźniejsze. Powiatami o najmniejszej liczbie ludności są: szacki w województwie wołyńskim (17,5 tys. osób) oraz powiat bieszczadzki w województwie podkarpackim (22,2 tys. osób). Natomiast powiatami o największej liczbie ludności są dwa podkarpackie powiaty: rzeszowski i jarosławski, które zamieszkuje odpowiednio 170 i 120 tys. osób.

Średnia liczba osób przypadających na 1 km² w omawianych powiatach pogranicza wynosi 70 osób. Największa gęstość zaludnienia występuje w powiatach województwa podkarpackiego (średnio 90 osób na km²) i jest ona prawie dwukrotnie większa niż w powiatach województwa wołyńskiego (46 osób na km²).

W końcu 2006 r. 5 województw polsko-ukraińskiej strefy przygranicznej zamieszkiwało ponad 9 milionów osób, z tego na powiaty przygraniczne przypada prawie 3,5 mln ludności (55% po polskiej stronie pogranicza i 45% po ukraińskiej).

Ruch naturalny ludności obszaru pogranicza w 2006 r. (‰)

Wyszczególnienie	Pogranicze						
	strona polska	lubelskie	podkarpackie	strona ukraińska	lwowskie	wołyńskie	zakarpackie
Urodzenia żywe							
Ogółem.....	9,7	9,8	9,6	11,9	10,6	13,2	13,3
Miasta.....	9,2	9,5	8,9	11,7	10,3	12,9	14,0
Wieś.....	10,1	10,2	10,1	12,1	11,0	13,5	12,9
Zgony							
Ogółem.....	9,4	10,4	8,3	13,7	13,5	15,0	12,8
Miasta.....	7,9	8,4	7,3	11,9	11,4	11,9	12,6
Wieś.....	10,5	12,1	9,0	15,6	16,6	18,2	12,9
Przyrost naturalny							
Ogółem.....	0,4	-0,5	1,3	-1,8	-2,9	-1,8	0,5
Miasta.....	1,3	1,1	1,6	-0,2	-1,1	1,0	1,4
Wieś.....	-0,4	-1,9	1,1	-3,5	-5,6	-4,7	0,0

Natomiast analizując przyrost naturalny w powiatach wchodzących w skład polsko-ukraińskiej strefy przygranicznej należy zauważyć, że w ponad 83% podkarpackich powiatów zanotowano dodatni przyrost naturalny, podczas gdy w lubelskich powiatach było to tylko 23%, w lwowskich 11,8%, natomiast we wszystkich powiatach wołyńskich i zakarpackich przyrost naturalny był ujemny.

Struktura mieszkańców omawianych powiatów polsko-ukraińskich pod względem ekonomicznych grup wieku, jest zbliżona do struktur wojewódzkich – 21% stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym, 60% – w wieku produkcyjnym, a 19% osoby w wieku poprodukcyjnym. Należy jednocześnie zauważyć, że w polskich powiatach odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym jest o 3 punkty procentowe większy niż w powiatach ukraińskich, również po polskiej stronie udział osób wieku produkcyjnym jest większy o 2 punkty procentowe. Natomiast w powiatach po stronie ukraińskiej udział osób wieku poprodukcyjnym znacznie przewyższa (o 6 punktów procentowych) analogiczny wskaźnik dla strony polskiej.

Taka sytuacja ma swoje odzwierciedlenie w tzw. wskaźniku obciążenia demograficznego, czyli w liczbie ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten dla polskich powiatów wyniósł 62, natomiast dla powiatów ukraińskich 70.

Narodowość ukraińska

Wyniki Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań w 2002 roku wykazały, że wśród narodowości, jakie były wymienione w odpowiedziach osób spisywanych w województwie podkarpackim i lubelskim, narodowość ukraińską zadeklarowało - 3965 osób, w tym na Podkarpaciu - 3271 osób, natomiast na Lubelszczyźnie - 694 osoby.

Pracujący

W końcu 2006 r. liczba pracujących w województwach podkarpackim oraz lubelskim wyniosła 1171,9 tys. osób, tj. 11,6% ogółu pracujących w kraju. Struktura pracujących w tych województwach jest odmienna niż w Polsce. Charakteryzuje się większym udziałem pracujących w rolnictwie - 37,2% (w kraju - 21,0%), natomiast niższym w pozostałych rodzajach działalności. Wśród pracujących poza rolnictwem, największy odsetek stanowili pracujący w przemyśle i budownictwie - 23%.

W powiatach wchodzących w skład polskiej strefy przygranicznej struktura pracujących jest jeszcze bardziej zróżnicowana. Odsetek pracujących w rolnictwie wynosi 49,2% (tj. o 12 punktów procentowych więcej niż w województwach podkarpackim i lubelskim łącznie i o 28,2 punktu procentowego więcej niż w Polsce), w przemyśle i budownictwie oraz w usługach nierynkowych po 18,7%, natomiast w usługach rynkowych tylko 13,4%.

Do powiatów, w których odsetek osób pracujących w przemyśle i budownictwie jest największy należą: sanocki – 40,7% (woj. podkarpackie) oraz świdnicki – 37,7% (woj. lubelskie). Zaś najmniejszym udziałem charakteryzują się powiaty zlokalizowane wokół dużych miast: chełmski – 5,7% (woj. lubelskie) oraz przemyski – 7,1% (woj. podkarpackie).

W 2006 roku w polskich województwach graniczących z Ukrainą wydano 264 pozwolenia na pracę obywatelom ukraińskim, w tym na Podkarpaciu 140 oraz na Lubelszczyźnie 124.

Bezrobotni

W pięciu województwach pogranicza polsko-ukraińskiego w 2006 r. zarejestrowane były 380863 osoby bezrobotne. W tym, w powiatach wchodzących w skład polsko-ukraińskiej strefy przygranicznej było zarejestrowanych 165350 osób tj. 43,4% ogółu bezrobotnych omawianych województw. Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych w powiatach wchodzących w skład polskiej strefy przygranicznej w stosunku do łącznej liczby zarejestrowanych bezrobotnych w polskich województwach graniczących z Ukrainą wyniósł 49,2%, natomiast analogiczny wskaźnik dla strony ukraińskiej wyniósł 25,6%.

Należy podkreślić, że polskie powiaty strefy przygranicznej charakteryzują się wysoką (dwucyfrową) stopą bezrobocia rejestrowanego wobec stosunkowo niskiej (z jednym wyjątkiem - jednocyfrowej) stopy bezrobocia rejestrowanego w powiatach ukraińskich. Wynikać to może nie tyle z faktu, że na Ukrainie bezrobocie jest niższe, co z różnic w metodologii kwalifikowania osób jako bezrobotne w obydwu krajach.

Najwyższa stopa bezrobocia wśród polskich powiatów występuje w powiatach bieszczadzkim i brzozowskim (odpowiednio 27,1% i 25,6% w 2006 r.) natomiast po stronie ukraińskiej najwyższą stopę bezrobocia zanotowano w powiecie Wołowiec i Wielkie Berezne (odpowiednio 14,0% i 9,7%). Powiatami charakteryzującymi się najniższą stopą bezrobocia rejestrowanego były biłgorajski i krasnostawski (odpowiednio 12,2% i 14,4% w 2006 r.) po stronie polskiej oraz miasto na prawach powiatu (rejonu) Czerwonograd i powiat (rejon) Sokal na Ukrainie (odpowiednio 1,1% i 1,6%).

Ruch graniczny

Na granicy Polski z Ukrainą znajdują się przejścia graniczne w: Korczowej, Krościenku, Medyce, Przemyślu, Werchracie, Dorohusku, Hrubieszowie, Zosinie i Hrebennem.

Według danych Komendy Głównej Straży Granicznej w 2007 roku na wszystkich przejściach na granicy polsko-ukraińskiej dokonano prawie 18,2 mln odpraw osób wjeżdżających do Polski lub wyjeżdżających z Polski, z tego ponad 59% (10,8 mln) odpraw przypadło na przejścia graniczne znajdujące się w województwie podkarpackim. Najbardziej uczęszczanymi przejściami były Medyka (podkarpackie) i Dorohusk (lubelskie), gdzie granicę przekroczyło odpowiednio prawie 6 mln osób i 3,4 mln osób. W porównaniu z 2006 rokiem ruch osób na granicy Polski z Ukrainą spadł o ok. 6,7%.

W ogólnej liczbie osób przekraczających granicę polsko-ukraińską w 2007 r. większy jest udział cudzoziemców (51%) niż Polaków (49%). Liczba przyjazdów do Polski stanowiła 50,4% ruchu granicznego, natomiast wyjazdy 49,6%.

Ruch graniczny osób według przejść granicznych z Ukrainą w 2007 r.

Nazwa przejścia	Rodzaj	Razem	Obywatele RP		Cudzoziemcy	
			przyjazdy	wyjazdy	przyjazdy	wyjazdy
Dorohusk	drogowe	3207460	709608	717382	870760	909710
Dorohusk	kolejowe	172294	12285	12328	81831	65850
Hrebenne	drogowe	2430724	541323	507096	688240	694065
Hrebenne	kolejowe	3449	1130	923	1174	222
Hrubieszów	kolejowe	16565	733	317	7773	7742
Korczowa	drogowe	2451136	292482	285498	979009	894147
Krościenko	drogowe	2023944	825739	816348	224694	157163
Krościenko	kolejowe	99860	14940	14718	44180	26022
Medyka	drogowe	5953421	1532929	1484219	1412290	1523983
Przemyśl	kolejowe	223219	13245	13183	118061	78730
Werchrata	kolejowe	2793	-	-	1442	1351
Zosin	drogowe	1600814	556521	566665	244135	233493
R A Z E M		18185679	4500935	4418677	4673589	4592478

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej

Ruch graniczny środków transportu drogowego na granicy z Ukrainą w 2007 roku wyniósł ponad 6,2 mln pojazdów i w porównaniu do ubiegłego roku wzrósł o 0,8%. Najliczniejszą grupą pojazdów, które przekraczały granicę były samochody osobowe - 87,5%, następnie ciężarowe – 11,1% zaś najmniejszą grupą pojazdów były autobusy - 1,4%. W porównaniu do 2006 roku odnotowano duży wzrost liczby odpraw samochodów ciężarowych – o 14,5%. Natomiast ruch samochodów osobowych na tym odcinku granicy spadł o 0,7%.

Ruch graniczny samochodów osobowych według przejść granicznych z Ukrainą w 2007 r.

Wyszczególnienie	Samochody osobowe				
	razem	polskie		obce	
		przyjazdy	wyjazdy	przyjazdy	wyjazdy
Dorohusk	1212762	283721	286418	315911	326712
Hrebenne	1019117	260153	247903	255334	255727
Korczowa	997645	137034	136897	371455	352259
Krościenko	827040	338462	334353	96880	57345
Medyka	705705	142805	158816	181177	222907
Zosin	668911	220143	224145	109925	114698

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej

Miejsca noclegowe w obiektach turystycznych

W 2006 r. udział miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zlokalizowanych na terenie powiatów wchodzących w skład polsko-ukraińskiej strefy przygranicznej w stosunku do wszystkich miejsc noclegowych w obiektach turystycznych znajdujących się w pięciu przygranicznych województwach był największy w ośrodkach wczasowych (87%), następnie w schroniskach młodzieżowych oraz zakładach uzdrowiskowych (po około 71%). Najmniejszy odsetek zanotowano w hotelach i motelach – niecałe 29%.

Liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w 2006 roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	Miejsca noclegowe w:				
	hotelach i motelach	schroniskach młodzieżowych	ośrodkach wczasowych	kempingach i polach biwakowych	zakładach uzdrowiskowych
<i>Województwa przygraniczne .</i>	18206	4922	8502	5275	34253
Strona polska	7305	2551	5953	2747	1853
Strona ukraińska	10901	2371	2549	2528	32400
<i>Powiaty przygraniczne .....</i>	5208	3521	7400	3160	24358
Strona polska	2223	1954	5690	2252	950
Strona ukraińska	2985	1567	1710	908	23408

Największą liczbą miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania zlokalizowanych w polsko-ukraińskiej strefie przygranicznej charakteryzowały się następujące powiaty: Truskawiec – 15432 miejsca noclegowe (m. na prawach rejonu w obwodzie lwowskim); Szack – 3350 miejsc noclegowych (obwód wołyński), włodawski – 2681 (woj. lubelskie), Skole – 2670 (obwód lwowski). Warto zwrócić uwagę, że w mieście na prawach rejonu Truskawiec ponad 92% wszystkich miejsc noclegowych znajduje się w zakładach uzdrowiskowych, które jednocześnie stanowią ponad 58% wszystkich miejsc noclegowych w zakładach uzdrowiskowych na opisywanym obszarze.

Powiaty: hrubieszowski (woj. lubelskie), Kamionka (obwód lwowski) oraz Łokacze i Włodzimierz Wołyński (obwód wołyński) nie dysponują żadnymi miejscami noclegowymi w obiektach turystycznych.

Targowiska

W 2006 r. w powiatach wchodzących w skład polskiej strefy przygranicznej z Ukrainą funkcjonowało 165 targowisk stałych (105 w powiatach województwa lubelskiego oraz 60 podkarpackiego) o łącznej powierzchni 698 tys. m². Stanowiło to łącznie ok. 53% ogólnej liczby targowisk w województwie lubelskim i podkarpackim oraz 46% ich powierzchni.

Na terenie tych targowisk działało ponad 3,4 tys. stałych punktów sprzedaży drobnodetalicznej, co stanowiło ponad 39,4% stałych punktów sprzedaży w tych województwach.

Największa liczba targowisk zlokalizowana była w powiatach województwa lubelskiego: zamojskim oraz bialskim – odpowiednio 16 i 15, natomiast w województwie podkarpackim najwięcej targowisk było w powiecie sanockim (8) i leżajskim (7). Warto zauważyć, że najmniej targowisk (1) znajdowało się na terenie powiatu bieszczadzkiego (woj. podkarpackie).

Rola pogranicza w gospodarce Polski i Ukrainy

Podsumowując, warto zauważyć, że pozycja pogranicza polsko-ukraińskiego w gospodarce obydwu krajów jest stosunkowo niska. Powiaty i województwa tej strefy przygranicznej należą do słabiej rozwiniętych gospodarczo regionów, o czym świadczą choćby przedstawione w poniższym zestawieniu dane.

Udział województw obszaru pogranicza w wybranych dziedzinach gospodarki Polski i Ukrainy w %

Lata	Strona polska			Strona ukraińska			
	ogółem	lubelskie	podkarpackie	ogółem	lwowskie	wołyńskie	zakarpackie
Podmioty gospodarki narodowej							
2000	8,2	4,2	4,0	9,0	5,4	1,6	1,9
2006	8,0	4,1	3,9	8,3	5,1	1,5	1,7
Nakłady inwestycyjne							
2000	5,9	3,0	2,9	7,1	4,5	1,2	1,4
2006	7,2	3,2	3,9	7,8	4,7	1,5	1,6
Produkt krajowy brutto							
2000	8,0	4,0	4,0	7,4*	4,2*	1,6*	1,6*
2005	7,7	3,9	3,8	6,9	3,9	1,5	1,5

* Udziały w wartości dodanej brutto

Niepokoić może fakt, że na przestrzeni kilku ostatnich lat rola województw, a tym samym i powiatów przygranicznych nadal spada. Stwierdzić to można na podstawie porównania z danymi z 2000 roku. Udział województw obszaru pogranicza w danych krajowych obniżył się zarówno pod względem udziału w ilości zarejestrowanych podmiotów, jak również pod względem udziału poszczególnych województw w wartości produktu krajowego brutto.